

Cultural Positions of Representatives of the Second Term of the Islamic Consultative Assembly Regarding the Iraq-Iran War

Tooran Mansoori*

Abstract

In Iran, the parliament, as a legacy of the Constitutional Revolution, is the center of gravity for politics and decision-making on national issues. Therefore, given the status of the parliament, this body can supervise and have a vote on various issues, including political, cultural, economic, and social. One of the most important issues that the Islamic Consultative Assembly faced after its formation was the eight-year Iraq-Iran war, which is considered the longest war of the twentieth century. The purpose of this study is to analyze the cultural positions of the representatives of the second term of the Islamic Consultative Assembly regarding the Iraq-Iran war based on the method of content analysis and with an emphasis on the method of theme analysis. Therefore, based on the detailed discussions of the second term of the Islamic Consultative Assembly, the article seeks to answer the question: What positions did the representatives of the second term of the Islamic Consultative Assembly take regarding the Iraq-Iran war in the cultural field?

The findings of the article show that with the start of the imposed war of Iraq against Iran, the representatives, in line with the values and Islamic culture stemming from the Islamic Revolution, sought to encourage people to resist, maintain unity, preserve the effects of the war, and encourage the culture of jihad.

Keywords: Positions, Islamic Consultative Assembly, Members of Parliament, War, Cultural Positions.

* Ph.D. in Islamic Revolution History, Bu Ali Sina University, Hamedan, Iran, kapo_1365@yahoo.com
Date received: 27/04/2024, Date of acceptance: 29/12/2024

Introduction

From institution through which efforts were made to pursue Islamic values was the Islamic Consultative Assembly. The Islamic Consultative Assembly is one of the main pillars of the Islamic Republic system, as stated in Article 71 of the Constitution: "The National Consultative Assembly can enact laws on general issues within the limits set forth in the Constitution." On the other hand, given that the transfer of powers to the National Consultative Assembly - which became the Islamic Consultative Assembly after the establishment of the Assembly It could have effectively formalized the political system, and political forces were trying to participate in the parliamentary elections.

The elections for the second parliament of the Islamic Consultative Assembly were held in a situation where the Iraq-Iran war had entered its fourth year. The elections for this parliament had some differences from the previous parliament, the most important of which was the criterion for the acceptability of individuals in this period. The most obvious characteristic for the acceptability of individuals was their belief in Islam, the revolution, and their popular nature. As a result of such a move, a number of political groups opposed to the revolution, who were prevented from participating in the elections for the second parliament, chose two options: they started armed conflict, or they threatened to boycott the elections, or they refused to participate in the elections due to lack of motivation.

The second parliament was inaugurated in a situation where the Iraq-Iran war that had begun in Shahrivar 1970 was still ongoing in the country. Therefore, one of the most important duties of the representatives was to adopt a cultural approach commensurate with the prevailing values regarding the aforementioned war.

Accordingly, this article attempts to answer the main research question by using the method of content analysis, which is what positions the representatives of the second term of the National Consultative Assembly had in the cultural field regarding the imposed war of Iraq against Iran. To answer this question, the detailed second term of the negotiations of the Islamic Consultative Assembly was examined in order to extract the pattern of the cultural positions of the representatives in these documents.

Materials and Methods

Content analysis is a common method of qualitative content analysis used by researchers in various fields, including history, political science, sociology, literature, art, and economics.

In thematic analysis, the researcher extracts and codes important topics from the text, hence it is referred to as a recursive movement in which there is a backward and forward movement between different stages of the work.

The main element in this method is the theme, which is considered the most valuable unit in this method and should be addressed in content analysis. Themes are actually specific meanings that are derived from a sentence or paragraph. A sentence may contain several themes, and the opposite is that a long paragraph can contain only one theme. Therefore, content analysis can be used as a method to identify, analyze, and express patterns within data. In addition, the method has the ability to organize data, describe it in detail, and interpret different aspects of the research topic.

Discussion and Results

With the victory of the Islamic Revolution, cultural changes in line with the principles of the Islamic Revolution were considered necessary by the revolutionary forces. The effort was to eliminate Western values that were not in line with Islamic values and replace them with religious values in order to implement and implement their desired cultural model. Accordingly, the implementation of Iranian-Islamic, indigenous cultural values and the negation of Western cultural values were determined as the main cultural orientation of the country during the first decade after the revolution. This process was accompanied by ups and downs in these years, which ultimately led to a critical attitude towards traditional values on the one hand and towards Western and modern values on the other, and this provided a platform for further reflection on indigenous values.

In line with other institutions, the Islamic Consultative Assembly and its representatives tried to highlight religious and Islamic values in the form of themes in their speeches and to guide the people and fighters during the eight-year war. To this end, the representatives sought to encourage the people to resist, maintain unity, preserve the effects of war, and encourage the culture of jihad, in line with the Islamic values and culture originating from the Islamic Revolution.

Conclusion

According to a comprehensive and detailed analysis of the negotiations of the second term of the Islamic Consultative Assembly, 13 organizing themes were extracted around the comprehensive theme of "Cultural positions of the

representatives of the second term of the Islamic Consultative Assembly towards the imposed war on Iran by Iraq", including: the need to pay attention to the people, to address the families of the martyrs, the need to reflect the news of the Iraqi crimes, to encourage the culture of jihad, the need to preserve and reflect the effects of the war, to reflect the importance of the liberation of Khorramshahr, the need for the presence of the representatives of the Assembly and other officials on the fronts. It should be added that the themes of "Necessity of addressing and improving the situation of war refugees" with 29 frequencies, "Necessity of maintaining unity" with 17 frequencies, and "Islam is the obstacle to arrogance" and "Imam Khomeini's leadership is the key to victory" each with 8 frequencies received the attention of the representatives more than other themes.

Bibliography

- Baratalipour, Mehdi. (2015). Political Crisis Management in the Process of Consolidating the Islamic Revolution. Tehran: Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works, Oruj Publishing Institute [in Persian].
- Khoshzad, Akbar. (2007). Islamic Consultative Assembly, First Term. Tehran: Islamic Revolution Documents Center [in Persian].
- Daroudian, Mohammad. (2008). A Journey through the Iran-Iraq War, from Faw to Shalamchah: A Study of the Political-Military Events of the War from the End of the Karbala Operation 8 (March 1985 to April 1987). Tehran: Sacred Defense Documents and Research Center (War Studies and Research Center) [in Persian].
- Daroudian, Mohammad. (2012). A Journey through the Iran-Iraq War. Tehran: Sacred Defense Documentation and Research Center [in Persian].
- Sheikhzadeh, Mohammad. Bani-Assad, Reza. (2019). Content Analysis: Concepts, Approaches and Applications. Tehran: Amirkabir Publications [in Persian].
- Imam's Page. (2010). Vol. 18. Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works [in Persian].
- Imam's Page. (2010). Vol. 19. Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works [in Persian].
- Imam's Page. (2010). Vol. 20. Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works [in Persian].
- Imam's Page. (2010). Vol. 3. Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works [in Persian].
- Taleb, Zahra. (1401). Method of content analysis with an applied approach. Chaharmahal Bakhtiari: Jihad Daneshgahi Publications [in Persian].

351 Abstract

- Fawzi, Yahya. (2005). Political and Social Developments after the Islamic Revolution in Iran (1978-2001). Vol. 2. Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works [in Persian].
- The work of the Islamic Consultative Assembly, second term. (1985). First year. Tehran: Public Relations of the Islamic Consultative Assembly [in Persian].
- Hashemi Rafsanjani, Akbar. (2002). Work and Memories of 1983, Peace and Challenge. (Edited by Mehdi Hashemi), Tehran: Islamic Education Publishing House [in Persian].
- Hashemi Rafsanjani, Akbar. (2007). Work and Memories of 1983, Towards Destiny. (Edited by Mohsen Hashemi), Vol. 4. Tehran: Maarif Enghelab Publishing Office [in Persian].
- Herati, Mohammad Javad. (2013). Developmentalism and Cultural Identity in Contemporary Iran. Qom: Maarif Publishing House [in Persian].
- Bakht-Azmai, Mohammad. Montazer Khorasan, Hojjat. (2017). "Investigation of the Method of Content Analysis in Research with a Qualitative Approach". Proceedings of the Third International Conference on Industrial Management and Engineering. Holy University of Ardebili [in Persian].
- Sohrab-Lo, Pedram. (2011). "The Birth of the Left and the Right". Nasim Bidari Magazine. Issue 17. June [in Persian].
- Abedi Jafari, Hassan et al. (2011). "Thematic and thematic network analysis: a simple and efficient method for explaining patterns in qualitative data". Strategic Management Thought. Year 5. Issue 2. pp. 151-198 [in Persian].
- Kamali, Yahya. (2018). "Thematic Analysis Methodology and Its Application in Public Policy Studies". Public Policy Quarterly. Volume 4. Issue 2. Summer. pp. 189-208 [in Persian].
- Mansouri, Turan. (1403). "The Military Approach of the Representatives of the Second Session of the Islamic Council towards the Imposed War of Iraq against Iran". Quarterly Journal of Sacred Defense and Contemporary Battles Studies. Volume 6. Issue 10. pp. 193-216[in Persian].
- Mansouri, Turan. Herati, Mohammad Javad. Basiratmanesh, Hamid. (1402). "A Study and Analysis of the Cultural Approach of the Representatives of the First Term of the Islamic Consultative Assembly Towards the Imposed War of Iraq Against Iran". Quarterly Journal of Contemporary Research on the Islamic Revolution. Volume 6. Issue 19. pp. 19-45 [in Persian].
- Mansouri, Turan. Herati, Mohammad Javad (1420). "Positions of the First, Second and Third Sessions of the Islamic Council on the Imposed War of Iraq against Iran" PhD thesis. Hamadan: Department of Theology and Islamic Studies, Bu Ali Sina University [in Persian].
- Etelat Newspaper. No. 16680. 7/01/1361.
- Detailed CD of the negotiations of the Islamic Consultative Assembly, second term, various sessions.
- Boyatzis, R. E. (1998). Transforming qualitative information: thematic analysis and code development. Sage.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ عراق و ایران

توران منصوری*

چکیده

در ایران، مجلس به عنوان میراث انقلاب مشروطه، مرکز ثقل سیاست و تصمیم‌گیری درباره مسائل کشور است. از این رو با عنایت به جایگاه مجلس، این قوه می‌تواند در مسائل مختلف اعم از سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی نظارت و صاحب رأی باشد. از مهم‌ترین مسائلی که مجلس شورای اسلامی پس از تشکیل با آن مواجه شد، جنگ هشت ساله عراق علیه ایران بود که از آن به عنوان طولانی‌ترین جنگ قرن بیستم یاد می‌شود. هدف پژوهش حاضر واکاوی مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ عراق و ایران براساس روش تحلیل محتوا و با تأکید بر روش تحلیل مضمون است. از این رو مقاله بر پایه مشروح مذاکرات دوره دوم مجلس شورای اسلامی مترصد پاسخگویی بدین پرسش است که نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی در زمینه فرهنگی در قبال جنگ عراق و ایران چه موضعی اتخاذ کردند؟

یافته‌های مقاله نشان می‌دهد که با شروع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، نمایندگان در راستای ارزش‌ها و فرهنگ اسلامی منبعث از انقلاب اسلامی، درصدد تشویق مردم به مقاومت، حفظ وحدت، حفظ آثار جنگ و تشویق فرهنگ جهاد شدند.

کلیدواژه‌ها: مواضع، مجلس شورای اسلامی، نمایندگان مجلس، جنگ.

* دکتری تاریخ انقلاب اسلامی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران، kapo_1365@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۹

۱. مقدمه

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و تفوق اسلام گرایان، تغییرات فرهنگی در جامعه به منظور جایگزینی ارزش‌ها و فرهنگ اسلامی در جامعه آغاز شد. بر همین اساس برخورد گزینشی و انتقادی با ارزش‌های سستی و مدرن موجود شکل گرفت. به منظور تسهیل در این امر، آنها به نهادهای خود تفکرات خود در قانون اساسی پرداختند و با تأسیس نهادها و ایجاد دفاتر و مراکزی نظیر واحدهای تبلیغات، ارشاد و عقیدتی-سیاسی جهت تبلیغ ارزش‌های دینی، درصدد اجرای آن در کشور برآمدند. (هراتی، ۱۳۹۲، ص ۱۲۶)

از دیگر نهادهایی که تلاش شد از طریق آن ارزش‌های اسلامی دنبال شود، مجلس شورای اسلامی بود. مجلس شورای اسلامی از ارکان اصلی نظام جمهوری اسلامی است چنانچه در اصل ۷۱ قانون اساسی آمده است: «مجلس شورای ملی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند.» از طرفی با توجه به اینکه واگذاری اختیارات به مجلس شورای ملی - که پس از تشکیل مجلس به مجلس شورای اسلامی تبدیل شد (مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۲۱، ۱۳۵۹/۰۴/۳۱) می‌توانست عملاً نظام سیاسی را رسمیت بخشد، نیروهای سیاسی تلاش داشتند در انتخابات مجلس شرکت کنند. (خوش‌زاد، ۱۳۸۶، صص ۴۵-۴۶).

انتخابات مجلس دوم شورای اسلامی در شرایطی برگزار شد که جنگ عراق علیه ایران وارد چهارمین سال خود شده بود. انتخابات این دوره از مجلس، با مجلس پیشین تفاوت‌هایی داشت که مهم‌ترین آن، ملاک مقبولیت افراد در این دوره بود. بارزترین ویژگی برای مقبولیت افراد، اعتقاد به اسلام، انقلاب و مردمی بودن آنها بود. در نتیجه چنین اقدامی، تعدادی از گروه‌های سیاسی مخالف انقلاب که از راه یافتن به انتخابات دوره دوم مجلس بازماندند، دو گزینه انتخاب کردند یا به منازعه مسلحانه برخاستند و یا اینکه دم از تحریم انتخابات زدند و یا به دلیل نداشتن انگیزه، از حضور در انتخابات خودداری کردند (سهراب‌لو، ۱۳۹۰، ۴۶-۴۷). در همین رابطه امام خمینی معتقد بودند گروه‌های فعال در انتخابات باید در درجه نخست معتقد به اسلام و اجرای صحیح آن باشند و با اساس نظام جمهوری اسلامی تقابلی نداشته باشند (صحیفه امام، ۱۳۸۹، ج ۱۸، صص ۱۷۳-۱۷۴). در نتیجه چنین رویه‌ای برخی از گروه‌های سیاسی از جمله جبهه ملی و حزب توده به دلیل نداشتن ملاک‌های فوق از راه یافتن به انتخابات باز ماندند. نهضت آزادی نیز با اعتقاد به

مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی ... (توران منصوری) ۳۵۵

شرایط انتخاباتی موجود، معتقد بود خفقان سیاسی بر جامعه حاکم است (هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۱، ص ۵۲۷).

مرحله نخست انتخابات در ۲۶ فروردین ۱۳۶۳ برگزار شد که در نتیجه آن ۱۲۱ نفر برای نمایندگی مجلس انتخاب شدند. همچنین در نتیجه مرحله دوم انتخابات که در ۲۷ اردیبهشت ۱۳۶۳ برگزار شد ۱۳۰ نفر نماینده به مجلس راه یافتند. دیگر نمایندگان در انتخابات میان دوره‌ای برگزیده ملت شدند (کارنامه مجلس شورای اسلامی دوره دوم، ۱۳۶۴، صص ۱۴-۱۳).

مجلس دوم در شرایطی افتتاح شد که در کشور جنگ عراق علیه ایران که در شهریور ۱۳۵۹ شروع شده بود؛ همچنان ادامه داشت. بنابراین از اهم وظایف نمایندگان، اتخاذ رویکرد فرهنگی متناسب با ارزش‌های حاکم در قبال جنگ مذکور بود.

برهمن اساس مقاله حاضر تلاش دارد با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون به پرسش اصلی پژوهش پاسخ دهد که نمایندگان دوره دوم مجلس شورای ملی در زمینه فرهنگی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران چه موضعی داشتند. برای پاسخ به این سؤال، مشروح مذاکرات دوره دوم مجلس شورای اسلامی مورد مذاقه قرار گرفته تا الگوی مواضع فرهنگی نمایندگان در این اسناد استخراج شود.

تاکنون پژوهش‌های مختلفی در ارتباط با مواضع گروه‌ها و جریان‌های سیاسی صورت گرفته است. اما در ارتباط با مواضع و رویکرد مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران پژوهش‌های معدودی انجام شده است. از آن جمله رساله تحت عنوان «مواضع مجالس اول، دوم و سوم شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» (منصوری، ۱۴۰۲) و مقالاتی با عناوین: ۱: «بررسی واکاوی رویکرد فرهنگی نمایندگان دوره اول مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» (منصوری، ۱۴۰۲) و ۲: «رویکرد نظامی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» است. آنچه مقاله حاضر را از سایر پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه متمایز می‌سازد رویکرد فرهنگی مقاله و دوره دوم مجلس آن است که نویسنده درصدد بررسی آن می‌باشد.

۲. روش‌شناسی پژوهش

تحلیل مضمون از روش‌های متداول تحلیل محتوای کیفی است که پژوهشگران رشته‌های مختلف اعم از تاریخ، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، ادبیات، هنر و اقتصاد از آن استفاده می‌کنند. به طور کلی روش‌های تحلیل محتوای کیفی را می‌توان در دو دسته جای داد: ۱. روش‌هایی که مبتنی بر جایگاه نظری یا معرفت‌شناسی هستند ۲. روش‌هایی که از جایگاه نظری یا معرفت‌شناسی مستقل هستند. روش تحلیل مضمون در دسته دوم جای می‌گیرد از این رو ابزار تحقیقاتی مفید و منعطفی برای تحلیل حجم زیادی از داده‌ها فراهم می‌سازد (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۱۵۶).

بویاتزیس از صاحب نظران برجسته در تحلیل مضمون، تحلیل مضمون را روشی برای: دیدن متن، برداشت و درک مناسب از اطلاعات به ظاهر آشفته و نامرتبط، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده نظام‌مند و در نهایت تبدیل داده‌های کیفی به کمی می‌داند (Boyatzis, 1998: 4). در تحلیل مضمون، پژوهشگر مباحث مهم متن را استخراج و کدگذاری می‌کند از این رو از آن به عنوان حرکتی بازگشتی یاد می‌شود که طی آن حرکت به عقب و جلو در بین مراحل مختلف کار انجام می‌شود (بخت‌آزمای و منتظر خراسان، ۱۳۹۶، ص ۱). عنصر اصلی در این روش، تم یا مضمون است که بارزترین واحد در این روش محسوب می‌شود که در تجزیه و تحلیل محتوا باید بدان پرداخته شود. مضامین در واقع معانی خاصی هستند که از یک جمله یا پاراگراف مستفاد می‌شود. یک جمله ممکن است حاوی چندین مضمون باشد و عکس آن این است که یک پاراگراف طولانی می‌تواند تنها حاوی یک مضمون باشد (شیخ‌زاده و بنی‌اسد، ۱۳۹۹، صص ۱۲-۱۳). از این رو می‌توان از تحلیل مضمون به عنوان روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده‌ها استفاده کرد. علاوه بر این، روش مزبور این قابلیت را دارد که داده‌ها را سازماندهی و با جزئیات توصیف و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند (کمالی، ۱۳۹۷، ص ۱۸۹). این قابلیت تحلیل مضمون حاکی از توانایی آن برای الگوسازی در مطالعات کیفی است که می‌توان از آن برای شناسایی مضامین و ارائه الگو بهره برد (طالب، ۱۴۰۱).

متنی که در این مقاله مورد تحلیل واقع شده است، مشروح مذاکرات دوره دوم مجلس شورای اسلامی است که در چندین هزار صفحه تدوین شده است. انتخاب مشروح مذاکرات مجلس با این هدف بوده که داده‌های تحقیق، صرفاً با تکیه بر سخنان و مواضع نمایندگان مجلس شناسایی و استخراج شوند تا از این طریق بر واقعیت امر منطبق باشد. در

ابتدا دوره دوم مجلس شورای اسلامی، مطالعه و سپس متن و متغیرهای مربوط به مواضع فرهنگی نمایندگان در ارتباط با جنگ، استخراج و کدگذاری شده است. در ادامه داده‌های استخراج شده، تلخیص، طبقه‌بندی و مورد پردازش قرار گرفته و مراحل زیر به ترتیب انجام شده است:

تحلیل متن و کدگذاری، تبدیل مضامین پایه به سازنده، تبدیل مضامین سازنده به فراگیر، ترسیم شبکه مضامین، تبیین و توصیف مضامین.

۳. روند جنگ در طول دوره مجلس دوم شورای اسلامی

استراتژی ایران در سال ۱۳۶۱ و پس از فتح خرمشهر در قالب تلاش برای انجام یک عملیات بزرگ به منظور تصرف منطقه مهمی از عراق طراحی شد تا از آن به عنوان اهرم فشار علیه عراق و حامیان آن استفاده شود.

محور اصلی این تلاش‌ها در سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۶۱ در جبهه‌های جنوبی و با هدف تصرف بصره انجام گرفت. در کنار آن ایران، تلاش‌های دیپلماتیکی انجام داد. (فوزی، ۱۳۸۴، ج ۲، صص ۴۸-۴۷).

در سال‌های بعد از ۱۳۶۳، جنگ ابعاد جدیدی پیدا کرد و با حمله طرفین به مراکز اقتصادی و کشتی‌ها و حمله موشکی و هوایی به شهرها و مناطق مسکونی گسترش یافت. مسائل اقتصادی در جنگ اهمیت یافت. عراق برای استفاده از این اهرم، دو سیاست در پیش گرفت. از یک سو به منظور افزایش صادرات نفت، با کمک آمریکا و برخی کشورهای اروپایی و عربی اقداماتی به منظور افزایش صدور نفت انجام داد و از سوی دیگر در چهارچوب موافقت آمریکا، ضربه زدن به توانایی‌های صدور نفت ایران را طراحی و اجرا کرد و بر همین اساس حمله به نفتکش‌ها و مراکز صدور نفت ایران را با این استدلال که این حمله سبب پایان یافتن جنگ خواهد شد را آغاز کرد و جنگ نفتکش‌ها را رقم زد (درویدیان، ۱۳۹۱، صص ۹۵-۹۴). واکنش ایران در برابر این اقدامات، تهدید به بستن تنگه هرمز، اتخاذ سیاست مقابله به مثل و حمله به کشتی‌های حامل نفت برای عراق و حامیان منطقه‌ای آن کشور بود که منجر به اعتراض کشورهای شورای همکاری خلیج فارس شد (فوزی، ۱۳۸۴، ج ۲، ص ۵۶). علاوه بر این ایران تلاش کرد تا حمایت‌های بین‌المللی از عراق را کاهش دهد. این تلاش‌ها گرچه تأثیری بر کاهش حمایت جامعه بین‌الملل از عراق نداشت اما فضای جدیدی برای تحرکات دیپلماتیک ایران فراهم آورد (همان، ۵۹). پیروزی

ایران در عملیات فاو در سال ۱۳۶۴، تغییر اساسی در سیاست قدرت‌های بزرگ و منطقه‌ای در حمایت از عراق ایجاد نکرد بلکه باعث اعمال فشار بیشتر بر ایران شد. علاوه بر این، عراق در واکنش به فتح فاو، استراتژی جدیدی مبنی بر حملات متناوب تحت عنوان «استراتژی دفاع متحرک» را آغاز کرد و به موازات آن، ضمن حمله مجدد موشکی به شهرها، مناطق مسکونی و اقتصادی را مورد حمله قرار داد (همان، ۶۱-۶۲). در نتیجه اتخاذ چنین سیاستی، ایران نیز شعار تعیین سرنوشت در سال ۱۳۶۵ را مطرح کرد و امام خمینی، سال ۱۳۶۵ را سال استقامت نامید. هاشمی رفسنجانی تأکید کرد که تعیین سرنوشت جنگ بدان معنا نیست که امسال جنگ پایان یابد بلکه منظور آن است که جنگ را به جایی می‌رسانیم که پیروزی ایران مشخص می‌شود (درودیان، ۱۳۸۷، صص ۷۵-۷۲).

در سال ۱۳۶۶ تحولات قابل ملاحظه‌ای در جنگ از لحاظ سیاسی و نظامی شکل گرفت و جنگ را در آستانه دگرگونی‌های اساسی قرار داد و به پایان آن نزدیک کرد. به دلیل عدم توازن در توانایی‌های نظامی طرفین، نیروهای ایران در جنوب به نوعی بن‌بست رسیدند و از این رو استراتژی عملیاتی ایران برای تداوم جنگ از جنوب به غرب تغییر کرد. بنابراین از فروردین ۱۳۶۶ تا ۱۳۶۷ تمام عملیات‌های ایران در منطقه کوهستانی شمال غرب انجام گرفت. این حملات موجب واکنش عراق شد تا مانع پیروزی ایران شود و بدین منظور از تمام سلاح‌های کشتار جمعی از جمله سلاح شیمیایی برای متوقف کردن نیروهای ایرانی استفاده کرد. مهم‌ترین اقدام عراق، تشدید حملات به نفتکش‌ها و ناامن کردن خلیج فارس بود که به جنگ ابعاد بین‌المللی داد و دخالت کشورهای بزرگ را در خلیج فارس به نفع عراق رقم زد. تحولات جنگ و افزایش نگرانی قدرت‌های بزرگ و اعضای شورای امنیت از ادامه جنگ و خطر گسترش آن در منطقه و افزایش حمله به کشتی‌ها در خلیج فارس زمینه را برای تصویب قطعنامه ۵۹۸ فراهم آورد (فوزی، ۱۳۸۴، ج ۲، صص ۷۲-۶۷).

۴. رویکرد فرهنگی جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب

با پیروزی انقلاب اسلامی، تغییرات فرهنگی متناسب با اصول انقلاب اسلامی از سوی نیروهای انقلابی ضرورت تلقی می‌شد. تلاش بر این بود که ارزش‌های غربی که تناسبی با ارزش‌های اسلامی ندارد کنار زده شوند و ارزش‌های دینی و مذهبی جایگزین آنها گردد تا الگوی فرهنگی مورد نظر خود را اجرا و پیاده سازند. بر همین اساس اجرای ارزش‌های فرهنگی ایرانی-اسلامی، بومی و نفی ارزش‌های فرهنگی غربی، جهت‌گیری اصلی فرهنگی

مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی ... (توران منصوری) ۳۵۹

کشور در طول دهه اول پس از انقلاب تعیین شد. این روند در این سال‌ها با افت و خیزهایی همراه بود که در نهایت منجر به نگرشی انتقادی به ارزش‌های سنتی از یکسو و از طرفی به ارزش‌های غربی و مدرن شد و همین امر بستری برای تعقل بیشتر در زمینه ارزش‌های بومی فراهم کرد.

در سال اول پیروزی انقلاب چاپ و نشر روزنامه‌ها در قالب عناوین مختلف و تیراژ بالا، فضای عمومی فرهنگی کشور را متحول ساخت ولی طی سال‌های بعد به دلیل افزایش حرکت‌های مسلحانه گروهک‌های مختلف سیاسی و جنگ این روند سیر نزولی یافت. کتابخانه‌های عمومی افزایش یافت. تیراژ کتاب‌ها روندی افزایشی داشت. به گونه‌ای که در سال ۱۳۶۵ نزدیک به ۲۸ میلیون با ۳۸۱۲ عنوان کتاب بود که در سال ۱۳۶۹ به ۵۷ میلیون و ۸۲۱۶ عنوان رسید.

سوادآموزی و آموزش عالی از اهداف مهم اسلام‌گرایان بود که ارقام حاکی از رشد مناسب آن است. طبق سرشماری سال ۱۳۵۶ میزان باسوادان معادل ۴۹/۳ درصد بود که این میزان در سال ۱۳۶۸ به ۶۷/۲ درصد افزایش یافت (فوزی، ۱۳۸۴، ج ۲، ص ۱۷۳).

توسعه مراکز آموزشی، بازگشایی دانشگاه‌ها و افزایش فعالیت ستاد فرهنگی انقلاب فرهنگی، تقویت این نهاد را ضرورت بخشید. دولت وقت لایحه‌ای در این زمینه به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد و تصویب شد و پس از آن امام خمینی فرمان ترمیم ستاد انقلاب فرهنگی را در ۱۹ آذر ۱۳۶۳ صادر کرد بر همین اساس شورای عالی انقلاب فرهنگی با ترکیب جدیدی شروع به کار کرد. (صحیفه امام، ۱۳۸۹، ج ۱۹، ص ۱۱۱).

شورای عالی انقلاب فرهنگی نقش مهمی را در عرصه‌های امور فرهنگی بخصوص در دانشگاه‌ها به عهده گرفت و به ایفای آن همت گماشت. در نتیجه شورای عالی فرهنگی موظف شد مدیریت فرهنگی جامعه را در رأس فعالیت‌های خود قرار دهد و در این زمینه در عرصه‌های مختلف به ایفای نقش بپردازد (براتعلی‌پور، ۱۳۹۴، ج ۱، صص ۳۰۸-۳۱۰).

۵. تحلیل مضمون مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی

در جدول ذیل کدگذاری نمایندگان انجام شده است. برای هر نماینده به ترتیب یکی از حروف انگلیسی اختصاص داده شده که در قسمت ارجاع‌دهی به منظور جلوگیری از تطویل، به جای تکرار اسم هر نماینده، کد اختصاص داده شده به وی ذکر می‌شود.

جدول ۱. مشخصات نمایندگان مجلس

ردیف	نام و نام خانوادگی	حوزه انتخابیه	دوره مجلس	کد
۱	نورالله عابدی	بهبهان	دوم	c
۲	علی اکبر روحانی فر	دهلران	دوم	BH
۳	سید مصطفی ذوالقدر	میناب	دوم	EB

۱.۵ تحویل متن و کدگذاری

در مرحله تحویل متن، پس از جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پژوهش، مضامین پایه استخراج می‌شوند و نقل قول‌های مربوط به نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی، در قالب کدهایی سازمان‌دهی می‌شوند. این نقل قول‌ها و عبارات مستخرج شده از مشروح مذاکرات، دارای مضامینی هستند که در روش تحلیل مضمون به آنها مضامین پایه‌ای گفته می‌شود. در این بخش، تفسیر ابتدایی از داده‌های استخراج شده از مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی انجام می‌شود و کدها مربوط به قلمرو موضوعی مقاله است. به دلیل حجم بالای مطالب و استفاده از متن مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی در بخش تحلیل کیفی، در جدول ذیل تنها به ذکر نمونه از تبدیل متن به مضامین پایه‌ای اکتفا شده است.

جدول ۲. تبدیل نقل و قول‌های نمایندگان به مضامین پایه‌ای

ردیف	متن سند	کدها	مضمون پایه‌ای
	چه نافرمدی است اگر رزمنده‌ای در جبهه در تلاش است تا کین اسلام و قرآن را حفظ نماید و عزت و شرف انسان‌ها را حراست کند ولی خانواده‌اش در پشت جبهه مورد بی‌مهری ما قرار گرفته و در عسرت بسر برد.	۴۹۸ (جلسه AQ ۱۳۶۶/۱۱/۰۱)	رسیدگی به خانواده‌های رزمندگان یک تکلیف الهی است.
	دشمن اهمیت خاصی نسبت به جنگ قائل هست اما ما هنوز که هنوز است نسبت به جنگ آن اهمیت را قائل نشده‌ایم که جنگ در راس همه مسائل هست. گله از تمام وزارتخانه‌ها، از تمام رسانه‌ها، از مطبوعات هم در این رابطه هست. همانطوری که عرض کردم اهمیت کمی را گویا به نظر می‌رسد قائل شده‌اند، تلویزیون برنامه کم دارد، رادیو برنامه‌اش کم هست، مطبوعات در رابطه با جنگ برنامه‌هایشان کم هست که باید نسبت به جنگ بیشتر از اینها اهتمام بورزند.	۵۲۶ (جلسه GQ ۱۳۶۷/۰۱/۲۵)	رسانه‌ها و مطبوعات در ارتباط با جنگ مسائل کمی را منعکس می‌کنند.

۲.۵ تبدیل مضامین پایه به مضامین سازنده

در این مرحله، بررسی مضامین پایه انجام می‌گیرد سپس با تقسیم‌بندی مطالب تلاش بر این است که مضمون‌های اصلی استخراج شوند. این مرحله به گونه‌ای بازبینی و تسویه مضامین اولیه است که خروجی آن فهرست مشخصی از مضامین مستخرج از اسناد است.

جدول ۳. تبدیل مضامین پایه به سازنده

ردیف	مضامین پایه	مضمون سازنده
۱	جنايات صدام اعم از ويراني شهرها و بمباران مناطق بايد براي تمام مردم دنيا بيان شود تا چهره متجاوز براي همه عيان شود.	ضرورت انعكاس اخبار جنايت عراق
۲	صدا و سيما مركز باختران، انعكاس درستي از اخبار مقاومت و ايتار مردم ندارد.	
۱	وزارت ارشاد درباره حفظ آثار جنگ كه نشانه عظمت اسلام و امت شهيدپرور ما هستند بايد اقدام كند.	ضرورت حفظ و انعكاس آثار جنگ
۲	حماسه رزمندگان اسلام بايد با قلم و هنر توسط هنرمندان و رسانه ها منعكس شود.	
۳	براي بزرگداشت هفته دفاع مقدس، سخنان امام در تمام اين هفت سال در مورد جنگ در كتاب ويژه اي چاپ و به همگان عرضه شود. دستاوردهاي هفت سال مقاومت به صورت مشخص و مشروح توضيح داده شود.	
۴	در هفته جنگ بايد ساعات صدا و سيما، مطبوعات، تربيون نمازهاي جمعه، منابر، و قلم ملت و مملكت، به بحث دفاع مقدس اختصاص يابد.	
۵	حضور در مجامع بين المللي و رساندن پيام اسلام و پاسخگويي به ابهامات و انتقال مواضع انقلاب ايران امري ضروري است.	
۶	تبليغات خارجي درباره معرفي انقلاب در خارج از كشور بسيار ضعيف است.	
۷	رسانه‌ها و مطبوعات در ارتباط با جنگ مسائل كمي را منعكس مي‌كنند.	
۱	ابعاد آزادي خرمشهر بايد توسط مورخان و هنرمندان برجسته و منعكس گردد.	انعكاس اهميت آزادي خرمشهر
۲	روز آزادي خرمشهر بايد به عنوان يكي از اعياد ما ثبت شود .	
۲	با توجه به بيانات اخير حضرت امام كه هر كس مي تواند اسلحه در دست گيرد واجب است به جبهه برود. از رياست محترم مجلس مي خواهم هم اكنون مجلس را تعطيل نموده و ما همه نمايندگان رهسپار جبهه گرديم	
۳	پيرو فرمان امام مبني بر حضور گسترده مردم در جبهه و پشت جبهه پس از عمليات والفجر، مجلس بايد شرايط حضور نمايندگان را در جبهه‌ها فراهم كند.	
۴	حضور مسئولان در جبهه‌ها به خصوص طبقه روحانيت، وعاظ و طلاب حوزه علميه جهت انجام امور تبليغي ضروري است.	
۵	روحانيان بايد در جبهه‌ها حضور يابند تا لشكر و رزمنده‌اي از نظر تبليغ و بيان احكام بدون روحاني نماند.	
۶	از اقدامات مجلس براي اعزام نمايندگان به جبهه، هماهنگي با مراكز آموزشي جهت دادن تعليم به آنها است.	

۳.۵ کشف و ترسیم شبکه مضامین

طبق واکاوی فراگیر مشروح مذاکرات دوره دوم مجلس شورای اسلامی، تعداد ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده پیرامون مضمون فراگیر «مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» استخراج شد که عبارتند از:

جدول ۴. تعداد شناسه‌های مرتبط با مضامین سازنده

ردیف	مضامین سازمان‌دهنده	تعداد شناسه
۱	لزوم توجه به مردم	۶
۲	رسیدگی به خانواده شهدا	۵
۳	ایمان عامل پیروزی رزمندگان	۷
۴	اسلام سد راه استکبار	۸
۵	لزوم حفظ وحدت	۱۷
۶	رهبری امام خمینی کلید پیروزی	۸
۷	ضرورت رسیدگی و بهبود وضعیت مهاجرین جنگی	۲۹
۸	ضرورت انعکاس اخبار جنایت عراق	۲
۹	دعوت مردم به استقامت	۳
۱۰	ضرورت حفظ و انعکاس آثار جنگ	۷
۱۱	انعکاس اهمیت آزادی خرمشهر	۲
۱۲	ضرورت حضور نمایندگان مجلس و سایر مسئولان در جبهه‌ها	۶
۱۳	تشویق فرهنگ جهاد	۳

مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی ... (توران منصوری) ۳۶۳

۴.۵ کشف و توصیف مضامین

۱.۴.۵ لزوم توجه به مردم

امام خمینی در ستایش از مردم ایران اظهار داشت: «من مدعی هستم که مثل ملت ایران از صدر تاریخ عالم تا حالا نبوده است» (روزنامه اطلاعات، ش ۱۶۶۸۰، ۱۳۶۱/۰۱/۷، ص ۱). از جمله مضامین فرهنگی مورد توجه نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی، توجه به مردم است. نورالله عابدی نماینده بهبهان، محورهای اساسی انقلاب را اسلام، رهبری و مردم دانست و معتقد بود پیروزی انقلاب نیز با حضور مردم در صحنه رقم خورد. در نتیجه حفظ مردم در صحنه را از اهم امور دانست (C-4-1363). علی اکبر روحانی فر نماینده دهلران نیز با اشاره به نقش مردم در پیروزی انقلاب و جنگ تحمیلی، خدمت به مردم را در دو کلمه خلاصه کرد: «قانون صحیح و مجری متعهد و دلسوز» (BH-38-1363). سید مصطفی ذوالقدر نماینده میناب اظهار داشت آنچه در ارزیابی انقلاب دارای اهمیت است شناسایی علل پیروزی انقلاب و تداوم آن است تا از آنها حفاظت و پاسداری شود. وی یکی از این علل مهم را نقش مردم دانست بر همین اساس معتقد بود یکی از تفاوت‌های اساسی انقلاب ایران با سایر انقلاب‌های دنیا این است که سایر انقلاب‌های دنیا انقلاب مردمی نبوده اما استوانه‌های اصلی انقلاب ایران را مردم تشکیل می‌دهند، از این رو اساسی‌ترین اهرمی که ما

در برابر استکبار جهانی در اختیار داریم همین توده‌های مؤمن و وفادار به انقلاب می‌باشد. لذا به تأسی از فرمایش امام که فرمود: «مردم را شریک بزرگ خود قرار دهید» (صحیفه امام، ج ۲۰، ۵۵)، خط مشی اساسی نظام جمهوری اسلامی باید بر اصل رضایت توده‌های مردم تنظیم شود (EB-288-1365). همچنین بر دولتمردان لازم است که از مردمی که در جبهه و پشت جبهه با ایثار جان و مال و فرزند خود همیشه در صحنه هستند، تشکر کنند و این قدردانی باید در قالب عمل و کردار، فراهم آوردن مشارکت آنها در امور کشور، گوش دادن به انتقادات آنها فراهم شود (EW-294-1365).

۲.۴.۵ رسیدگی به خانواده شهدا

در دیدار خانواده شهدا و رزمندگان با رئیس مجلس، در ۵ مهر ۱۳۶۳، هاشمی به نقش خانواده شهدا پرداخت و اظهار داشت صاحبان اصلی انقلاب کسانی هستند که به نحوی در آن سرمایه‌گذاری کرده‌اند. وظیفه مسئولین و افراد جامعه نیز این است که حق خانواده‌های شهدا را ادا کنند و «این کار را به خاطر خداوند و به خاطر تداوم خط شهادت و انقلاب انجام دهند» (هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۶، ص ۳۱۰). در باب رسیدگی به خانواده شهدا و فرزندان آنها، امام خمینی در ۶ فروردین ۱۳۶۵ در حکمی به مهدی کروبی، رئیس بنیاد شهید انقلاب اسلامی، خواستار رسیدگی به امور فرهنگی فرزندان شهدا از کودکان تا دانشگاه شد. همچنین خواستار این شد که با وزیر آموزش و پرورش و فرهنگ و آموزش عالی طرحی تنظیم و به شورای عالی انقلاب فرهنگی تقدیم کنند (صحیفه امام، ۱۳۸۹، ج ۲۰، ص ۲۸). در همین رابطه به تأسی از امام خمینی برخی از نمایندگان در مورد رسیدگی به فرزندان شهدا اظهار داشتند، باید اسباب ترقی و پیشرفت آنها را فراهم آورد (FK-255-1365) و آنها را تکریم کرد و در رفع نیازهای آنها کوشا بود (FS-286-1365). در همین راستا مجلس شورای اسلامی نیز می‌بایست طرحی اصولی و دقیق برای درازمدت در این زمینه تصویب کند (FK-255-1365). همچنین پیشنهاد می‌شود به منظور انجام کارهای اداری مربوط به خانواده شهدا، اسرا و مفقودین و به طور کلی در رابطه با جنگ، در هر اداره‌ای، اتاقی به نام اتاق جنگ مشخص تا کلیه امور مربوط به رزمندگان و جنگ در آنجا انجام شود (FI-255-1365). علاوه بر این ستاد بازسازی مناطق جنگی، بازسازی منازل مسکونی خانواده شهدا را در اولویت قرار دهد (C-4-1363). محمد شیخی نماینده مسجد سلیمان، رسیدگی به خانواده شهدا و رزمندگان را یک تکلیف الهی عنوان کرد (AQ-498-1366).

۳.۴.۵ ایمان عامل پیروزی رزمندگان

امام خمینی در سخنرانی مورخ ۱۳ اردیبهشت ۱۳۵۷ در ارتباط با قیام مردم علیه حکومت پهلوی رهنمودهایی به انقلابیون ایراد داشت که از مهم‌ترین آنها پیروزی ایمان بر هر نوع سلاحی بود: «همین‌ها ملت ما را به این طور گرفتاری کشاندند. چه بکند یک ملت ضعیفی که اسلحه ندارد، [قدرت] ندارد؟ ولی هیچ اسلحه‌ای با ایمان نمی‌تواند مقابله بکند، هیچ اسلحه‌ای با قیام ملت نمی‌تواند مقابله بکند.» (صحیفه امام، ۱۳۸۹، ج ۳، ص ۳۹۲)

ایمان و توکل به عنوان یک اصل مسلم و انکارناپذیر در پیروزی در جنگ از سوی نمایندگان مجلس تصریح شده است. علی نظری منفرد نماینده آباده در این رابطه اظهار داشت آنچه به عنوان یک اصل از دیدگاه و اعتقاد ما در پیروزی مطرح است ایمان و اخلاص و استقامت رزمی و تداوم مبارزه است. وی با اشاره به آیه: «و ما النصر الا من عندالله» افزود در نتیجه ایمان، رزمندگان به پیروزی خواهند رسید (GY-492-1366). سید داوود مصطفوی نماینده رشت نیز داشتن عقیده و ایمان را عامل پیروزی در جنگ دانست (G-5-1363). یونس محمدی نماینده خرمشهر و شادگان نیز پیروزی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی را داشتن ایمان و تقوا برشمرد (CI-408-1366). به اعتقاد نماینده‌ای دیگر بزرگترین اشتباه دشمنان ایران این است که هنوز به پارامترهای علمی و نظامی خود امیدوارند و تصور می‌کنند که کثرت نیرو و تجهیزات و سلاحهای پیشرفته است که سرنوشت جنگ را معین می‌کند. غافل از اینکه سرنوشت جنگ را ایمان به هدف و میزان ایمان معین می‌کند (FV-528-1367). بنابراین به نظر محمد شاورانی نماینده بوکان ایمان و خلوص نیت، بزرگترین تجهیزاتی است که دنیا در برابر آن تاب مقاومت را ندارد. (T-442-1366) لذا بنا به اظهار قاسم مهرزاد صدقیانی نماینده سلماس ملت ایران با رهبری امام خمینی باید به دشمنان ثابت کند که ایران با اتکا به ایمان به خداوند پیروز میدان است (BN-20-1363).

۴.۴.۵ اسلام، سد راه استکبار

از جمله دلایلی که کارگزاران جمهوری اسلامی به عنوان دلیل دشمنی قدرت‌های غرب و شرق با ایران مطرح می‌کردند دین اسلام بود که به دلیل دارا بودن مضامین ضد استکباری و ضد استعماری، آن را سد مقابل خود می‌پنداشتند. نمایندگان مجلس نیز اسلام را سد راه استکبار می‌دانستند. محمد صالح احمدوند نماینده ملایر اظهار داشت امروزه تمام تفکرات و

اندیشه‌های غرب و شرق خاصیت و جذابیت خود را از دست داده‌اند و اسلام تنها اندیشه‌ای در جهان امروز است که برای افراد جاذبه دارد. بنابراین دشمنان جمهوری اسلامی جهت مقابله با آن خود را مجهز کرده‌اند. تمام توطئه‌های داخلی و خارجی از جنگ تحمیلی نیز حول این محور معنا پیدا می‌کند (AW-31-1363). از مهم‌ترین علت دشمنی استعمار با دین این است که دین و مفهوم واقعی آن با ستم و ستمکاری، زور و تزویر در تمام ادوار مبارزه کرده و اجازه نداده است که انسانی را از راه زور یا تزویر به اسارت درآورند. (BK-39-1363). بنابراین یکی از موانع استکبار در دستیابی به اهدافش، اسلام و نهضت‌های اسلامی است (AQ-23-1363). تاریخ اسلام نشان داده است در تمام مبارزاتی که مسلمین برای رضای خدا و پیشرفت اسلام انجام داده‌اند در نهایت پیروز بوده‌اند از این رو عامل دوام انقلاب اسلامی، اسلامی بودن آن است (EZ-313-1365).

۵.۴.۵ لزوم حفظ وحدت

وحدت از مهم‌ترین مضامین فرهنگی بود که نمایندگان بر آن اتفاق نظر داشتند. محمد اسحق (اسحاق) مدنی نماینده اهل تسنن سران استحكام انقلاب اسلامی را در محور قرار دادن تمام مشترکات بدون پرداختن به مسائل جزئی، شخصی، قشری و گروهی عنوان کرد (DO-118-1364). امروز دشمن در مقابل اتحاد مسلمانان قد علم کرده است از این رو بزرگترین خطری که انقلاب اسلامی و جهان اسلام را تهدید می‌کند، تفرقه و تشتت است. در نتیجه مسلمانان در یک هدف مشترک هستند که همان مقابله با دشمن است (T-264-1365؛ AI-18-1363). بر همین اساس می‌توان گفت هدف از وحدت، حفظ اسلام و جلوگیری از تفرقه بین مسلمانان و خشتی کردن توطئه جهانی است. دستور قرآن نیز دعوت به حفظ وحدت است: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^۱ «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ»^۲ «وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ»^۳ (I-338-1365). حفظ وحدت از مهم‌ترین عوامل نجات مسلمانان در برابر دشمن مجهز به همه نوع سلاح است (T-9-1363). همانا اختلاف و تفرقه، پاشنه آشیل هر انقلابی است (Q-7-1363). بر همین اساس پیروزی در جنگ در گرو همکاری و هماهنگی همه نیروها با یکدیگر است تا به دور از اختلافات، همه امکانات و استعدادها را صرف جهاد با دشمن کنند (GM-329-1365). برخی نمایندگان تأکید داشتند یکی از وجوه وحدت، پیروی خالصانه از تفکر و بینش امام خمینی به عنوان رهبر انقلاب اسلامی است آن هم نه

مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی ... (توران منصوری) ۳۶۷

در حرف و شعار بلکه در عمل (GG-324-1365؛ CR-339-1365). اسحاق جهانگیری نماینده جیرفت نیز این مهم را مورد اشاره قرار داد و اظهار داشت در قرآن کریم از همه دعوت شده که گرد جبل الله جمع شوند. مصداق بارز جبل الله در شرایط فعلی جامعه ما رهبری امام است. (DE-394-1366). بنابراین نام گذاری هفته وحدت می تواند نقطه عطفی در حرکت ملت های تحت ظلم برای افشای نقشه های استکبار و عوامل دست نشانده آنها باشد (CR-339-1365).

۶.۴.۵ رهبری (امام خمینی) کلید پیروزی

تحقق و تداوم و استمرار انقلاب بر سه پایه استوار است: اسلام، رهبری و مردم (DP-119-1364؛ FE-229-1364؛ EM-146-1364). محمد تقی رنجبر نماینده صومعه سرا رهبری امام را عامل تحول مردم و اتحاد و انسجام آنها در برابر دشمن دانست و افزود رهبری امام، ارتش، سپاه، کمیته، بسیج و نیروهای مردمی را در کنار هم علیه آمریکا متحد کرد تا پیروزی سیاسی نظامی برای انقلاب اسلامی رقم بخورد (AI-211-1364). سید علی حسینی زاده نماینده بروجن در همین رابطه اظهار داشت: «حامیان صدام باید بدانند که ملت ایران و قوه سه گانه و ارتش و سپاه در خط امام و ولایت فقیه خواهند بود. بزرگترین تندباد حوادث و وقایع کوچکترین تزلزل در ارکان انقلاب ایجاد نخواهد کرد» (BC-130-1364). بر همین اساس رمز پیروزی مردم و تداوم انقلاب، پیروی از دستورات رهبری است (BA-34-1363؛ EB-288-1365).

۷.۴.۵ ضرورت رسیدگی و بهبود وضعیت مهاجرین جنگی

امام خمینی رسیدگی به جنگ زدگان را یکی از بزرگترین عبادت ها برشمرد (صحیفه امام، ۱۳۸۹، ج ۲۰، ص ۱۴۱). رسیدگی و بهبود وضعیت زندگی مهاجرین جنگی از مهم ترین دغدغه های مشترک نمایندگان مناطق جنگی و سایر نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی بود. برخی از نمایندگان خواستار اقدامات فرهنگی در ارتباط با بهبود وضعیت مهاجران جنگی شدند از جمله اختصاص روزی به آنها در هفته جنگ، امکان دیدار آنها با مسؤولان و تذکر مشکلات آنها توسط نمایندگان در نطق های پیش از دستور (AC-14-1363؛ BE-36-1363؛ AC-34-1363). مرتضی شیرزادی نماینده قصر شیرین از بنیاد امور مهاجرین خواست نسبت به عملکرد و رفتار خود با مهاجرین تجدید نظر کرده و مراعات اخلاق

اسلامی را با آنها داشته باشد (BF-37-1363). شینی مصطفی نماینده مسجد سلیمان از نمایندگان خواست از اردوگاه‌ها و محل‌های اسکان جنگ‌زدگان دیدن کنند تا از نزدیک با مشکلات آنها آشنا شوند. وی همچنین از دولت خواست به مشکلات مطرح شده از طرف نمایندگان مناطق جنگی بیشتر توجه نمایند و هیأتی برای بررسی بیشتر پیرامون معضل جنگ‌زدگان به محل‌های استقرار آنها اعزام دارد (AQ-43-1363). برخی از نمایندگان نیز مشکلات جنگ‌زدگان را بودجه این مناطق عنوان کردند (CQ-220-1364). علی معرفی‌زاده نماینده خرمشهر اظهار داشت در حل مشکلات مهاجرین جنگی باید جمله امام که فرمود خدمت به جنگ‌زدگان عبادت است را سرلوحه قرار داد. وی نیز بیشتر مشکل جنگ‌زدگان را مشکل بودجه و محل اسکان دانست (CV-71-1363). معرفی‌زاده در جلسات بعدی مجلس حل مشکلات مهاجران را تذکر داد و مشکل مهاجران جنگی را اسکان آنها، مسکن و اشتغال آنها عنوان کرد. برای حل بودجه مناطق جنگ‌زده اظهار داشت وزارت بازرگانی باید توجه کند که شهرهای جنگ‌زده قبل از جنگ از همه چیز سهمیه داشتند، اکنون این سهمیه‌ها را باید در اختیار بنیاد جهت رساندن به مهاجرین قرار دهد. وی معتقد بود حل مشکلات مهاجرین در توان یک وزراتخانه و یا بنیاد نبوده لذا بنیاد امور مهاجران به تنهایی قادر به حل مشکلات آوارگان نیست. از این رو از دولت درخواست می‌شود حداقل تا آخر سال (۶۵) ماهیانه یک روز برنامه دولت را جهت بررسی وضعیت مهاجرین با حضور نمایندگان شهرهای جنگی در مجلس شورای اسلامی و مسئولین ذیربط اختصاص دهند. به منظور ایجاد دلگرمی و حفظ ارزش‌ها در قبال زحمات طاقت فرسای کارکنان ادارات و ارگان‌ها در مناطق جنگی ضرورت دارد سابقه یک سال آنها یک سال و نیم محاسبه گردد. وی افزود به منظور تأمین رفاه حال مهاجرین ضرورت دارد وزارت بازرگانی ضمن تعیین سهمیه جهت کسب و کار مهاجرین و دادن جواز کسب به کسبه مهاجر حداکثر تا آخر سال (۶۵) لوازم خانگی مورد نیاز آنها را تأمین نمایند. وزارت اقتصاد و دارائی چنانچه مهاجرین در دیگر شهرستان‌ها به کسب و کار مشغول گردیده و جیره‌ای از دولت دریافت نمی‌دارند مطالبات مالیاتی آنها تا آخر سال (۶۴) پس از اتمام جنگ به برگشت به دیارشان موکول شود. وزارت مسکن و شهرسازی نسبت به همکاری در حل مشکل مسکن مهاجرین جدیت و قاطعیت بیشتری داشته باشد. وزیر کار و امور اجتماعی به منظور حفظ ارزش‌ها و رعایت حقوق حقه مهاجرین، مسائل بنیاد را از کلیه جهات مورد توجه قرار دهد و از وزراء، نمایندگان مجلس و مسئولین مملکتی جهت بازدید از مهاجرین دعوت نماید.

معرفی زاده از وزارت دادگستری خواست دستوری قاطع نسبت به عدم صدور حکم تخلیه منازل که مهاجرین در آنها سکونت دارند را ابلاغ نماید (CV-225-1364). یونس محمدی نماینده خرمشهر اظهار داشت بزرگترین مشکل مهاجرین این است که اکثر کسانی که در بنیاد و دیگر ارگانها هستند فداکاری و ایثار عظیم آنها را آن چنان که باید درک نمی کنند و اهمیت لازم برای حل مشکلاتشان به خصوص از طرف مسئولین پائین تر داده نمی شود. وی نیز مانند معرفی زاده بزرگترین مشکل جنگ زدگان را مشکل مسکن و اشتغال دانست و در پایان از تمام کسانی که می خواهند درباره مهاجرین و شهرها و استان های جنگ زده سخنی بگویند و نوشته ای بنویسند یا نمایشنامه یا فیلمی نشان دهند تقاضا کرد به فرهنگ و آداب و رسوم این مردم توجه داشته باشند و چیزی نگویند و ننویسند که موجب ناراحتی و رنجش آنها شود (CI-136-1364).

سید مصطفی فارغ نماینده دزفول نیز به تأسی از سایر نمایندگان مناطق جنگ زده خواهان رسیدگی به این مناطق شد. وی اظهار داشت شهرستان دزفول با وجود دادن شهید و مجروح، اما هنوز به عنوان شهر جنگی به حساب نیامده است که این موضوع نیازمند بررسی است. مسأله دیگر تأمین جا و مسکن برای مناطق جنگی است. (D-4-1363).

۸.۴.۵ ضرورت انعکاس اخبار جنایت عراق

در دیدار هاشمی رئیس مجلس با مسؤولان رادیو در ۲۸ تیر ۱۳۶۳، اهمیت کار تبلیغات را یادآور شد و افزود: «قسمت اعظم کارهای ما بر مبنای تبلیغات است... صدای ملت ایران را به دنیا برسانید مردم را در قبال تبلیغات زهرآهنگین دشمن واکنش کنید. بزرگترین نقطه ضعف ما، هم اکنون نداشتن امکانات و تجهیزات و وسایل تبلیغ است» (هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۶، ص ۱۹۱). ضرورت انعکاس اخبار جنگ از سوی نمایندگان مجلس مورد توجه قرار گرفت. نورالله عابدی نماینده بهبهان از مسؤولان خواست جنایات صدام در همه ابعاد به طور وسیع بیان شود، ویرانی های شهرها و روستاهای مناطق مختلف جنگی از جمله خرمشهر، هویزه، دشت آزادگان، مهران و قصرشیرین برای ملت های جهان به تصویر کشیده شود تا مظلومیت ملت ایران به همه شناسانده شود و چهره متجاوز که ندای صلح طلبی سر می دهد عیان گردد (C-35-1363). لطیف صفری نماینده اسلام آباد غرب نیز به شورای سرپرستی صدا و سیما در مورد رسیدگی عاجل به وضع مدیریت صدا و سیما مرکز باخترا ن که با بی توجهی و عدم انعکاس نمونه های ایثار و مقاومت مردم عمل می کند،

تذکر داد و افزود این اقدام سبب تضییع حق و محروم شدن نظام جمهوری اسلامی از این همه سرمایه‌های عظیم تبلیغاتی در مقابل توطئه‌های تبلیغاتی استکبار جهانی گردیده است (F-155-1364).

۹.۴.۵ دعوت مردم به استقامت

جنگ و مسائل معتنا به آن می‌طلبید که مردم صبر و تحمل بیشتری از خود نشان دهند. در این رابطه رهبر انقلاب مردم را به استقامت بیشتر دعوت کرد. (صحیفه امام، ۱۳۸۹، ج ۱۹، ص ۱۹۵). به پیروی از ایشان نمایندگان مجلس نیز مردم را دعوت به استقامت کردند. سید رضا اکرمی نماینده سمنان با اشاره به آیه قرآن «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا»^۴، و آن‌گو استقامتوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا^۵ اظهار داشت همه باید در برابر فشارهای دشمن محکم‌تر از کوه استقامت کنیم (DY-131-1364). سید حسین چیت‌ساز (حسینی شاهرودی) نماینده شاهرود اظهار داشت بمباران مناطق مسکونی توسط دشمن تنها به منظور شکستن استقامت و مقاومت و صبر مردم است از این رو بر مردم واجب در برابر این حملات استقامت داشته باشند که پیروزی نزدیک است (EK-142-1364). علی اسفندیارپور نماینده کوه‌دشت نیز اظهار داشت که همه چیز ما در جنگ در گرو استقامتی است که قرآن درباره آن به پیامبر چنین فرموده است: «فاستقم كما امرت و من تاب معك» (EL-145-1364).

۱۰.۴.۵ ضرورت حفظ و انعکاس آثار جنگ و حماسه رزمندگان

هاشمی رفسنجانی، رئیس مجلس در دیدار با کمال خرازی، سرپرست خبرگزاری جمهوری اسلامی و رئیس کمیته برگزاری هفته جنگ در شهریور ۱۳۶۳، با اشاره به اهمیت جنگ اظهار داشت تاکنون یک کتاب و مجموعه قوی که بتواند منعکس‌کننده همه ابعاد این جنگ باشد و بتوان آن را در آینده همچون حماسه کربلا در سطح وسیعی از دنیا مطرح سازد، تهیه نشده است. باید یک اثر قوی که دایره‌المعارفی از همه وقایع باشد، تهیه شود (هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۶، صص ۲۷۲-۲۷۳). حفظ آثار جنگ از دغدغه‌های نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی بود. یونس محمدی نماینده خرمشهر، با اشاره به خرابی آثار جنگ بر اثر عوامل طبیعی و انسانی، عملکرد وزارت ارشاد را مورد انتقاد قرار داد که چرا درباره حفظ آثار جنگ که نشانه عظمت اسلام و ملت ایران است اقدامی انجام نداده است (CI-58-1364).

۱۳۶۳). رحمت‌الله رحمتی نماینده قمشه اظهار داشت مجاهدت و حماسه رزمندگان در جبهه‌ها و پشت جبهه باید با قلم و هنر هنرمندان متعهد به تصویر کشیده شود. وزارت ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات، صدا و سیما، روزنامه‌ها و مجلات و سایر دستگاهها و مؤسسات تبلیغاتی موظفند حداکثر توان خود را در نمایش این حماسه‌ها بکار بگیرند. این یک امر بدیهی است که استفاده از دستگاه‌ها و روش‌های سمعی و بصری چون سینما و تلویزیون مؤثرترین راه بیان حقایق خواهد بود. در پایان از نمایش فیلم‌های «پرواز در شب» و «گذرگاه» که تصویری از حماسه رزمندگان اسلام بود تشکر و قدردانی کرد (-CR-404 ۱۳۶۶). سید رضا اکرمی نماینده سمنان نیز به مناسبت بزرگداشت هفته دفاع مقدس در سال ۱۳۶۶ اظهار داشت، سخنان امام در تمام این هفت سال در مورد جنگ در کتاب ویژه‌ای چاپ و به همگان عرضه شود. دستاوردهای هفت سال مقاومت به صورت مشخص و مشروح توضیح داده شود. کارنامه عملیات رزمی، برای مردم ایران و جهان بازگو گردد. با همه دست اندرکاران این دفاع مقدس مصاحبه به عمل آید. از همه عزیزانی که در این حماسه نقش اساسی دارند سپاسگزاری شود. اهداف دشمنان در تحمیل جنگ بطور مستند بازگو گردد. حضور در مجامع بین المللی و رساندن پیام اسلام و پاسخگویی به ابهامات و انتقال مواضع انقلاب ایران امری ضروری است (DY-418-1366). غلامرضا فدائی نماینده اراک با نگاهی انتقادی اظهار داشت «تبلیغات خارجی ما در برابر سیل تبلیغات جهانی بسیار ضعیف و حتی صفراست» (FF-442-1366). علی شوشتری نماینده نیشابور حجم برنامه رسانه‌های جمعی اعم از تلویزیون، رادیو و مطبوعات را در رابطه با جنگ کم دانست که باید اهتمام بیشتری در این مورد ورزیده شود (GQ-526-1367).

۱۱.۴.۵ انعکاس اهمیت آزادی خرمشهر

یونس محمدی نماینده خرمشهر در سالگرد آزادسازی خرمشهر، اهمیت تصرف خرمشهر را برای عراق از جنبه نظامی، سیاسی و اقتصادی تشریح کرد. وی اظهار داشت در بعد نظامی، دشمن با تصرف خرمشهر بهترین نقطه و پل ارتباطی بین پایگاه‌های نظامی خود در بصره و تنومه و خوزستان را به دست آورد و خود را قوی‌ترین قدرت نظامی منطقه تصور کرد. در بعد سیاسی، دشمن با تصرف خرمشهر درکانون‌های سیاسی دنیا قدرتی یافت. در بعد اقتصادی، خرمشهر بزرگترین بندر ایران بود و سقوطش بر اقتصاد ما اثری منفی گذاشت. در نتیجه آزادی خرمشهر اهمیت وافری داشت چنانکه با آزادی خرمشهر و اسارت قریب

چهارده هزار نفر نظامی عراقی، ایران قدرت نظامی متکی به ایمان خود را بازیافت و در بعد سیاسی دشمن ضربه مهلک‌تری خورد. بر همین اساس آزادی خرمشهر ابعاد مختلفی دارد که باید توسط مورخان و هنرمندان برجسته و به نسل‌های بعد منعکس شود (CI-136-1364). یونس محمدی در جلسات بعدی مجلس بار دیگر اهمیت آزادی خرمشهر را گوشزد کرد. در همین رابطه اظهار داشت روز آزادی خرمشهر باید به عنوان یکی از اعیاد ما ثبت شود. رسانه‌های عمومی و مسئولان باید توجهی بیش از پیش به این روز داشته باشند زیرا در این روز ایران قدرت خود را به نمایش گذاشت (CI-408-1366).

۱۲.۴.۵ ضرورت حضور نمایندگان مجلس و سایر مسئولان در جبهه‌ها

در پی پیروزی‌های رزمندگان اسلام در عملیات والفجر ۸ و آزاد نمودن شبه جزیره فاو، امام خمینی در پیامی در ۱۵ فروردین ۱۳۶۵، دفاع از اسلام و پاسداری از انقلاب و حضور گسترده مردم را در جبهه و پشت جبهه یک وظیفه شرعی و واجب دانستند. (صحیفه امام، ۱۳۸۹، ج ۲۰، ص ۳۴). فرج‌الله افزایده نماینده نوشهر با اشاره به بیانات امام، از ریاست مجلس خواستار تعطیلی مجلس شورای اسلامی شد تا همه نمایندگان رهسپار جبهه‌ها گردند. وی افزود در همین رابطه لازم است یک دوره آموزش نظامی مجدد به صورت فشرده برای نمایندگان ترتیب داده شود و نمایندگان نیز حضور فعال‌تری نسبت به گذشته در جبهه‌ها داشته باشند. (FL-256-1365). رئیس مجلس نیز به دنبال سخنان امام و درخواست نمایندگان در جلسه ۲۵۷ مجلس در مورخ ۱۳۶۵/۰۱/۲۱ در سخنانی اظهار داشت از طرف آقایان نمایندگان فشار زیادی هست که ما بتوانیم ترتیبی بدهیم که آقایان به نحوی در جبهه و کارهای جنگ شرکت بکنند و در همین رابطه نمایندگان نامه‌ای نوشتند که ترتیبی داده شود که در ساعات غیر وقت مجلس وسایل آموزش نظامی نمایندگان فراهم شود بدین منظور با مراکز آموزش نظامی صحبت کردیم و جای مناسبی برای آن اختصاص داده‌ایم از این رو آقایان ثبت نام کنند. از این رو تصمیم هیأت رئیسه بر این است که آقایانی که آمادگی حضور در جبهه یا مراکز آموزشی را دارند ثبت نام کنند تا لیست افراد تهیه شود (L-257-1365).

رضا اکرمی نماینده سمنان، حضور مسئولان در جبهه‌ها به خصوص طبقه روحانیت، وعاظ و طلاب حوزه علمیه جهت انجام امور تبلیغی را ضروری دانست (DY-335-1365). وی در جلسات بعدی نیز بار دیگر این موضوع را پیگیری کرد و خواستار حضور

مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی ... (توران منصوری) ۳۷۳

روحانیون، ائمه جماعات و وعاظ در جبهه‌ها شد تا رزمندگان از نظر تبلیغ و احکام در مضیقه نباشند (DY-475-1366).

۱۳.۴.۵ تشویق فرهنگ جهاد

جهاد کلمه‌ای مقدس در دین اسلام و سایر ادیان الهی است و عبارت است از بذل کوشش با جان و مال در جنگ با دشمنان اسلام برای گسترش اسلام یا حفظ و نجات اسلام و بلاد مسلمین از خطر نابودی و تهاجم و استیلاء و تسلط توسط دشمنان اسلام بنابراین در شرایط و اوضاعی که اسلام و مسلمین یا بلاد مسلمین در معرض خطر نابودی و تهاجم یا استیلاء و تصرف توسط دشمنان اسلام باشد جهاد و مبارزه و مجاهده با آنان بر هر مسلمان واجب و لازم است و از هر کار دیگر مقدم تر و سزاوارتر است لذا مردم مسلمان ایران به تبعیت از امام خمینی، جهاد با دشمن را در اولویت قرار دادند (EP-261-1365). یحیی سلطانی نماینده اردستان نیز یکی از وظایف بسیار مهم برای هر مسلمان را جهاد در راه خدا برای دفاع از اسلام و مسلمین و بلاد اسلامی دانست و افزود در چنین شرایطی مسئله اصلی جنگ است، جهاد با مال و جهاد با جان برای مسلمین یک فریضه بزرگ الهی است (HQ-472-1366).

۶. نتیجه‌گیری

از مهم‌ترین ویژگی که برای انتخاب نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی مطرح بود، انقلابی و مردمی بودن آنها بود که از سوی امام خمینی نیز مورد تأکید قرار گرفت. از طرفی نمایندگان مجلس به عنوان منتخب مردم و واسطه آنها در مجلس شورای اسلامی به عنوان بالاترین نهاد تصمیم‌ساز، از وظایف خود در دوران جنگ عراق و ایران، حمایت فرهنگی و معنوی دانستند و در نطق‌های قبل از دستور سعی داشتند این مهم را از طرق مختلف دنبال کنند. طبق واکاوی فراگیر مشروح مذاکرات دوره دوم مجلس شورای اسلامی، تعداد ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده پیرامون مضمون فراگیر «مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» استخراج شد که از جمله آنها عبارتند از: لزوم توجه به مردم، رسیدگی به خانواده شهدا، ضرورت انعکاس اخبار جنایت عراق، تشویق فرهنگ جهاد، ضرورت حفظ و انعکاس آثار جنگ، انعکاس اهمیت آزادی خرمشهر، ضرورت حضور نمایندگان مجلس و سایر مسئولان در جبهه‌ها. باید افزود مضمون «ضرورت رسیدگی و بهبود وضعیت مهاجرین جنگی» با ۲۹ فراوانی، «لزوم حفظ

وحدت» با ۱۷ فراوانی و «اسلام سد راه استکبار» و «رهبری امام خمینی کلید پیروزی» هر کدام با ۸ فراوانی بیشتر از سایر مضامین مورد توجه نمایندگان قرار گرفتند. شرایط جنگی کشور و مهاجرت تعداد زیادی از مردم مناطق جنگی، ضرورت رسیدگی به این قشر را ضرورت بخشید. امام خمینی رسیدگی به جنگ‌زدگان را یکی از بزرگترین عبادت‌ها برشمرد. از این رو رسیدگی و بهبود وضعیت زندگی مهاجرین جنگی از مهم‌ترین دغدغه‌های مشترک نمایندگان مناطق جنگی و سایر نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی بود.

وحدت از مهم‌ترین وصایایی بود که امام در مناسبت‌های مختلف مردم را به آن دعوت می‌کرد بر همین اساس وحدت از جمله مهم‌ترین مضامین فرهنگی بود که نمایندگان بر آن اتفاق نظر داشتند.

نمایندگان تداوم و استمرار انقلاب را بر سه پایه استوار می‌دانستند: اسلام، رهبری و مردم از این رو رهبری امام را عامل تحول مردم و انسجام آنها در برابر دشمن ارزیابی می‌کردند.

از جمله دلایلی که نمایندگان مجلس به عنوان دلیل دشمنی قدرت‌های غرب و شرق با ایران مطرح می‌کردند دین اسلام بود که به دلیل دارا بودن مضامین ضد استکباری و ضد استعماری، آن را سد مقابل خود می‌پنداشتند بنابراین دشمنان جمهوری اسلامی جهت مقابله با آن خود را مجهز کرده‌اند. تمام توطئه‌های داخلی و خارجی از جنگ تحمیلی نیز حول این محور معنا پیدا می‌کند.

بدین ترتیب نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی تلاش داشتند با اقتباس از فرهنگ اسلامی، با اتخاذ مواضع فرهنگی در قبال جنگ در راستای تقویت پشت جبهه گام بردارند و این امر را از طرق مختلف چون حفظ آثار و نشانه‌های جنگ، بهبود وضعیت مهاجرین جنگی، تشویق مردم به جهاد و شهادت، رسیدگی به خانواده شهدا و انعکاس اخبار جنایات عراق دنبال کردند.

پی‌نوشت‌ها

۱. آل عمران / ۱۰۳

۲. آل عمران / ۱۰۵

مواضع فرهنگی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی ... (توران منصوری) ۳۷۵

۳. انفال / ۴۶

۴. فصلت/ ۳۰: به یقین کسانی که گفتند پروردگار ما خداوند یگانه است سپس استقامت کردند فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که نترسید و غمگین نباشد.

۵. جن/ ۱۶: اگر آنها (جن و انس) در راه ایمان استقامت ورزند با آب فراوان سیرایشان می‌کنیم.

۶. هود/ ۱۱۲: (ای پیامبر) همان گونه که فرمان یافته‌ای استقامت کن و همچنین کسانی که با تو به سوی خدا آمده‌اند.

کتاب‌نامه

کتاب

براتعلی‌پور، مهدی. (۱۳۹۴). *مدیریت بحران‌های سیاسی در فرآیند تثبیت انقلاب اسلامی*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، مؤسسه چاپ و نشر عروج.

خوش‌زاد، اکبر. (۱۳۸۶). *مجلس شورای اسلامی، دوره اول*. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

درویدیان، محمد. (۱۳۸۷). *سیری در جنگ ایران و عراق، از فآو تا شلمچه: بررسی وقایع سیاسی - نظامی جنگ از پایان عملیات کربلای ۸ (اسفند ۱۳۶۴ تا فروردین ۱۳۶۶)*. تهران: مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس (مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ).

درویدیان، محمد. (۱۳۹۱). *سیری در جنگ ایران و عراق*. تهران: مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس.

شیخ‌زاده، محمد. بنی‌اسد، رضا. (۱۳۹۹). *تحلیل مضمون: مفاهیم، رویکردها و کاربردها*. تهران: انتشارات امیرکبیر.

صحیفه امام. (۱۳۸۹). ج ۱۸. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

صحیفه امام. (۱۳۸۹). ج ۱۹. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

صحیفه امام. (۱۳۸۹). ج ۲۰. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

صحیفه امام. (۱۳۸۹). ج ۳. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

طالب، زهرا. (۱۴۰۱). *روش تحلیل مضمون با رویکرد کاربردی*. چهارم‌حال بختیاری: انتشارات جهاد دانشگاهی.

فوزی، یحیی. (۱۳۸۴). *تحولات سیاسی اجتماعی بعد از انقلاب اسلامی در ایران (۱۳۸۰-۱۳۵۷)*. ج ۲. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

کارنامه مجلس شورای اسلامی دوره دوم. (۱۳۶۴). سال اول. تهران: روابط عمومی مجلس شورای اسلامی.

هاشمی رفسنجانی، اکبر. (۱۳۸۱). *کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۲، آرامش و چالش*. (به اهتمام مهدی هاشمی)، تهران: دفتر نشر معارف اسلامی.

هاشمی رفسنجانی، اکبر. (۱۳۸۶). *کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۳، به سوی سرنوشت*. (به اهتمام محسن هاشمی)، چ ۴. تهران: دفتر نشر معارف انقلاب.

هراتی، محمدجواد. (۱۳۹۲). *توسعه‌گرایی و هویت فرهنگی در ایران معاصر*. قم: دفتر نشر معارف.

مقاله

بخت‌آزمای، محمد. منتظرخراسان، حجت. (۱۳۹۶). «بررسی روش تحلیل مضمون در تحقیقات با رویکرد کیفی». *مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و مهندسی صنایع*. دانشگاه مقدس اردبیلی.

سهراب‌لو، پدرام. (۱۳۹۰). «تولد چپ و راست». *مجله نسیم بیداری*. شماره ۱۷. خرداد.

عابدی جعفری، حسن و همکاران. (۱۳۹۰). «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی». *اندیشه مدیریت راهبردی*. سال پنجم. شماره دوم. صص ۱۵۱-۱۹۸

کمالی، یحیی. (۱۳۹۷). «روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاست‌گذاری عمومی». *فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی*. دوره ۴. شماره ۲. تابستان. صص ۱۸۹-۲۰۸.

منصوری، توران. (۱۴۰۳). «رویکرد نظامی نمایندگان دوره دوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران». *فصلنامه مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر*. دوره ۶. شماره ۱۰. صص ۱۹۳-۲۱۶.

منصوری، توران. هراتی، محمدجواد. بصیرت‌منش، حمید. (۱۴۰۲). «بررسی واکاوی رویکرد فرهنگی نمایندگان دوره اول مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران». *فصلنامه پژوهش‌های معاصر انقلاب اسلامی*. دوره ۶. شماره ۱۹. صص ۱۹-۴۵.

منصوری، توران. هراتی، محمدجواد. (۱۴۲۰). «مواضع مجالس اول، دوم و سوم شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» *رساله دکتری*. همدان: گروه الهیات و معارف اسلامی دانشگاه بوعلی سینا.

اسناد

روزنامه اطلاعات. ش ۱۶۶۸۰. ۱۳۶۱/۰۱/۷.

لوح فشرده مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، دوره دوم، جلسات مختلف.

منابع لاتین

Boyatzis, R. E. (1998). Transforming qualitative information: thematic analysis and code development. Sage.